

**“OSPĂTĂRIA ȘCOLARĂ” UN PROIECT SOCIAL ȘI EDUCATIV
INDISPENSABIL LA ÎNCEPUT DE SECOL XX* / “SCHOOL CATERING”,
AN INDISPENSABLE SOCIAL AND EDUCATIONAL PROJECT
AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY**

*Narcisa Maria MITU**

Abstract

Several special women from the high society of Craiova stood out through volunteer efforts and philanthropic acts, at the end of the 19th century and in the first half of the 20th century. One of the projects initiated during this period is the one known as the “School Catering Society” or the “School Canteen Society”. In Craiova, the “School Catering” Society was founded in 1899, at the initiative of Lucia N.P. Romanescu, benefiting from the support of a committee of ladies and the sustenance of the communal administration. The purpose of the project was twofold, on the one hand to offer a hot meal to a disadvantaged segment of the students in Craiova, and on the other hand, to raise the morale of those children. It is an example of aspiration, involvement, dedication, hard-working and achievement of a group of ladies from the high society of Craiova, who chose to turn their attention to those in need, rather than being concerned of only their garments, and fall into the passion of playing cards. At the head of the “School Catering” Society, in the position of president, there can be identified several ladies, involved since the beginning in the organization: Paulina Vorvoreanu (1899), Ema Teodorianu (1899, 1901-1908, 1912), Maria Manea (1906), Maria V. Vanghelie (1912), Maria Budeanu (1939) etc.

Key words: *Craiova, “School Catering Society”, Lucia N.P. Romanescu, Ema Teodorianu.*

Societatea „Ospătăria școlară” sau „Societatea Cantinelor Școlare” a fost rodul muncii mai multor femei deosebite din elita craioveană, femei care s-au remarcat prin acte de voluntariat și filantropice la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a sec. XX. Societatea „Ospătăria școlară” a fost fondată în anul 1899, la inițiativa Luciei N.P. Romanescu, beneficiind de concursul unui comitet de doamne și de sprijinul administrației comunale.

Cine a fost inițiatoarea acestui proiect?

Lucia Romanescu s-a născut în 1868, la București, fiind fiica generalului Ștefan Fălcoianu, fost șef al Marelui Stat Major al Armatei. Și-a făcut studiile în Franța, în pensionatul „Le Rudies” la Avon-Sur-Marne, perioadă în care a fost

* Lucrarea a fost susținută în cadrul Conferinței anuale a Institutului de Cercetări Socio-Umane din Craiova - C. S. Nicolăescu-Plopșor: Istorie, cultură, civilizație. De la spațiul oltenesc la orizontul european, Craiova (România), 19-21 noiembrie 2025.

inițiată în activitatea de asistență socială dar s-a ocupat și de activitățile auxiliare și complementare școlii („Gazeta de Sud”, 22 mai 2010: 9). Abilitățile dobândite în perioada locuirii sale în Franța, au contribuit la crearea unei frumoase instituții de binefacere în orașul în care a ales să trăiască, Craiova.

După finalizarea studiilor, reîntorcându-se în țară, s-a căsătorit, la 21 mai 1894, cu liberalul Nicolae P. Romanescu, fost primar al Craiovei și deputat de Dolj, de care divorțează la 9 iulie 1924, după 30 de ani de căsnicie. În timpul mariajului au avut 6 copii: o fiică, Măriuța, și 5 fii – Ionel (aviator, mort în timpul Primului Război Mondial), Marcel (scriitor, diplomat), Alexandru-Mircea (diplomat), Radu-Carol (doctor în științe economice), Nicolae (medic).

Ce a determinat-o să se aplece asupra nevoilor celor mai puțin favorizați de soartă? Putem lua în calcul câteva ipoteze: experiența sa ca și copil orfan cât și influența pe care a avut-o Regina Elisabeta asupra aceluși suflet de copil. Rămasă orfană de mamă la mai puțin de trei anișori, s-a apropiat de Regina Elisabeta, tatăl său fiind aghiotantul Regelui Carol I. În aceste împrejurări, a crescut sub grija și îndrumarea atentă a Reginei Elisabeta care suferea după pierderea fiicei sale, unicul copil, de numai 4 ani. Moartea fetei a făcut ca Regina să se implice în susținerea copiilor fără părinți, înființând mai multe orfelinate.

O altă ipoteză o reprezintă statutul femeii din elita societății din perioada respectivă care, neputându-se implica în activități ce țineau de carieră, se angaja în activitățile sociale sau de salon. De asemenea, educația și practica din școala franceză unde cursanții erau implicați în activitățile sociale, cât și condiția modestă, după cum ne spune fiul său Nicolae N. Romanescu, în lucrarea *Trei generații*, și mă refer la averea nu foarte consistentă a familiilor din care proveneau părinții ei (Brâncovenii și Fălcoienii), făcând-o să se simtă mai apropiată de poporul afectat de lipsurile materiale și spirituale (Romanescu, 2020: 114). La toate acestea s-au adăugat și câteva trăsături care o defineau pe Lucia ca om și ca mamă, dacă ținem cont de faptul că aceste calități sunt prezentate de propriul copil: „comportarea afectivă”, „exteriorizarea unei demnități fără aroganță”, „frumusețea fizică”, „abordarea conversațiilor cu «toată lumea» - o purtare publică populară” (Romanescu, 2020: 114).

Doamnele aflate în funcția de președinte a Societății.

La conducerea Societății „Ospătăria școalelor”, în funcția de președinte, am identificat mai multe doamne: Paulina Vorvoreanu (1899), Ema Teodorianu (1899, 1901-1908, 1912), Maria Manea (1906), Maria V. Vanghelie (1912), Maria col. Budeanu (1939) etc.

Paulina Vorvoreanu (născută Vrăbiescu) s-a născut la 8 septembrie 1854, în Craiova, și a decedat la vârsta de 90 de ani (30 septembrie 1944) în localitatea Grădinile, jud. Olt (S.J.A.N. Dolj, Fond Familiar Vorvoreanu, dosar. nr. 341: 3, 4.). A fost al doilea copil al familiei Constantin și Anghelița Vrăbiescu. La vârsta de 18 ani, s-a căsătorit cu Gogu Vorvoreanu, mare latifundiar și fost primar al Craiovei („Universul”, 28 ianuarie 1911: 5). Au locuit împreună în Casa Vorvoreanu, actualul Palat Mitropolitan din

Craiova. Dintre activitățile filantropice în care s-a implicat activ, amintim: ajutorarea militarilor români participanți în Războiul de Independență de la 1877, participând la finanțarea și întreținerea Spitalului „Independența”, membră a Societății „Crucea Roșie”, filiala Craiova, membru fondator al Societății „Caritatea” având ca scop ajutorarea săracilor din Craiova („Romanulu”, 18 noiembrie 1877: 1). A ajutat numeroase asociații și biserici, donând o sumă importantă pentru reabilitarea integrală a bisericii „Sfinții Arhangheli”. Pentru actele sale de caritate, a fost decorată cu *Meritul Cultural* în grad de Cavaler (MO, 08 iulie 1933: 4546).

Emma Theodorian s-a născut la Craiova, la 15 februarie 1840, și a decedat la 24 aprilie 1935, la venerabila vârstă de 95 de ani. Din mariajul cu Ion Theodorian, directorul Prefecturii Gorj, a avut doi fii: Mariu Theodorian Carada, fost senator, și Caton Theodorian, președintele autorilor dramatici din România. În cursul vieții sale, de aproape un secol, s-a implicat activ în susținerea mai multor așezăminte culturale, create de ea, și în acțiunile de binefacere din oraș. A contribuit la colectarea de ajutoare pentru sinistrații din capitală, în urma inundațiilor catastrofale ce au afectat Bucureștiul (1864). În 1869 s-a instalat în funcția de conducere a Fundației „Dima Popovici”, al cărei scop era creșterea fetelor sărmene „de bun neam născute”, activitate pe care a desfășurat-o timp de 20 de ani. În timpul Războiului de Independență a României a făcut parte din Comitetul de Doamne aflat la conducerea Spitalul Independența din Craiova, ocupându-se de organizarea unei serbări în grădina Bibescu (parcul de astăzi) al cărei scop a fost strângerea de fonduri pentru răniți, apoi a fost numită președinta Societății „Cantinelor școlare”.

Împreună cu Adelina Oltean, a depus eforturi considerabile pentru obținerea de fonduri și subvenții necesare înzestrării bibliotecii Colegiului „Carol I”, condus de profesorul Mihail Străjean, pentru înzestrarea Crucii Roșii, organizând numeroase baluri. În 1916, când România intră în Primul Război Mondial, deși în vârstă de 76 de ani, o găsim lucrând în cadrul Crucii Roșii, la spitalul din Sinaia, oferindu-și serviciile. Pentru activitatea sa a fost distinsă cu Crucea Comemorativă „Elisabeta”, decorație oferită de Regele Carol I doamnelor care s-au devotat răniților în Războiul de Independență a României (Mitu, 2024: 449-451). Iar alături de Lucia Romanescu, a primit medalia „Răsplata Muncii” pentru învățământul primar cl. I („Adevărul”, 20 ianuarie 1902, p. 3).

Maria col. Budeanu. A fost căsătorită cu colonelul I. Budeanu. Despre Maria se știe că a fost imaginea după care s-a realizat, în Făgăraș, bustul Doamnei Stanca, soția marelui voievod Mihai Viteazu. Ideea i-a aparținut lui Nicolae Iorga (1936), iar Maria Budeanu a fost cea care a transpus-o în realitate, constituind un comitet de femei, al cărui președintă a fost, ridicând acest bust, finalizat în anul 1938 și inaugurat la 1 decembrie 1939 (Dan, 1989: 1).

În aceeași măsură de generoase, atât cu Societatea „Ospătăria școlară” dar și cu alte societăți de binefacere, s-au dovedit a fi multe alte doamne craiovene, Maria N. Popp, a cărei familie era foarte implicată în susținerea Societății „Basarab”, societate considerată „sora” societății „Ospătăriei școlară”, cele două instituții completându-se reciproc, deoarece Societatea „Basarab” oferea, în fiecare iarnă, haine groase, ce puteau fi purtate o perioadă mai îndelungată, dar care susținea în egală măsură și ospătăria

scolară, căreia i-a oferit, în anul 1911, un cec în valoare de 1.000 de lei, din ale cărui cupoane se folosea în fiecare an societatea. De asemenea, amintim doamnele Maria Arnold; Alisa V. Roman, Maria P. Chițu, Ecaterina Căpreanu, Angela I. Pleșa, Elvira Vrabiescu, Nathalie general Angelescu care au susținut societatea atât din punct de vedere moral, etic cât și material („Gazeta Transilvaniei”, 13 martie 1912: 3).

Care era obiectivul înființării acestei societăți?

Scopul proiectului, pe de o parte, era acela de a oferi o masă caldă unui segment defavorizat al elevilor din Craiova, dar silitori, iar pe de altă parte, de a le ridica moralul.

Hrana era oferită contra cost, preț modic, 10 bani/portie. Pe copiii cu adevărat foarte săraci, societatea avea grijă să-i recomande altor societăți de binefacere, unor persoane generoase, cu suflet nobil, sau unor instituții care achitau acele bonuri. Masa consta într-o porție caldă de ciorbă cu carne și o felie generoasă de pâine. Beneficiul acestor mese l-a reprezentat frecventarea regulată a cursurilor pentru că, ne spun documentele, pe copiii care locuiau departe de școală, părinții preferau să îi țină acasă decât să facă mai multe drumuri pentru a le aduce prânzul, cât și asigurarea unei alimentații corespunzătoare în perioada de creștere a unui copil. O masă regulată și bogată în calorii permitea elevului să-și îmbunătățească atenția și să asimileze mai ușor informația. „Au observat mulți profesori, atât la noi, în România, cât și în străinătate, că mulți dintre copiii, cari la începutul iernii și înainte de a veni la cantină erau slabi, palizi și molatici, «după câțva timp de nutriție regulată s’au schimbat cu totul, au devenit rumeni, grași, vioi, și cu multă sânguință la învățătură, și că în multe școli cantinele au îndoit numărul elevilor, iar promoțiunile s’au întreit, și mediile școalelor au crescut în mod simțitor». La această concluzie s-a ajuns de-a lungul timpului, dar a fost recunoscută public în discursul rostit la 10 ianuarie 1910, cu ocazia aniversării unui deceniu de existență a Societății în „Dare de seamă asupra mersului Societății „Ospătaria școlară” („Gazeta Transilvaniei”, 11 martie 1912: 2-3).

Cantinele funcționau pe timpul iernii, având un program regulat, de la 1 noiembrie până la 1 martie. Au fost înființate trei cantine: una la sediul societății și altele două la școala Obedeanu și la școala Traian, și se acorda o medie de 20.000 și, mai târziu, (1909) chiar de 30.000 de porții pe sezon. Mâncarea era servită la ora 12, pe baza unui bon, acceptate fiind numai cele ștampilate de primărie, deoarece fuseseră puse în circulație și bonurile contrafăcute. Autorul articolului din ziarul „Universul” din anul 1909, N. Ciocârdia, expunea emoția cu care copiii se îndreptau spre cantine, „este mișcător să vezi, cum la amiazi, după eșirea din școală, pâlcuri de băieți și fete se îndreaptă către cantinele școlare”, și imaginea nerăbdătoare a copiilor care așteptau cuminiți să își primească porția de mâncare: „Băieții de-o parte, fetele de alta, privesc cu lăcomie cazanul din care ese aburul ce deschide și mai mult apetitul, și nerăbdarea li se citește pe față în așteptarea porției” (Ciocârdia, 1909: 2). Copiii erau educați să se comporte cuviincios la masă, să aștepte în liniște sau să folosească corect tacâmurile,

uneori iau parte chiar la pregătirea alimentelor și la servitul mesei: „Câte o doamnă din societate, dând dovadă de sentimente de cel mai desăvârșit altruism, prin faptul că renunță la liniștea copiosului prânz de acasă, umblă printre mese și cu o dragoste de mamă sfătuște pe unul să nu mănânce prea repede, pe altul cum să ție lingura, altuia îi arată poziția cuviincioasă pe care trebuie s'o aibă oricine la masă, și pe toți întrebându-i dacă s'au săturat, sau dacă le-a plăcut mâncarea din ziua aceia” (Ciocârdia, 1909: 2). Atmosfera din sala de mese este, de asemenea, maiestos prezentată „... și aci se așează veseli în sala de mâncare, fiecare la locul său, așteptând cu nerăbdare să li se aducă porția dorită de ciorbă cu carne și de pâne. După ce cazanul aburând și coșulețul de pâne au făcut rotogolul meselor și strachinele s-au umplut, se face în sală tăcere și dintr-un colț al salei se aude glasul argintiu al aceluia, pe care-l ajunge rândul, ca să zică Tatăl nostru” (Ciocârdia, 1909: 2).

Deși înființată de numai un an de zile, Societatea a fost recunoscută ca parte a activității sociale, motiv pentru care reprezentanta sa a fost invitată să participe la Congresul de la Paris.

La Congresul internațional de asistență publică și de binefacere, organizat în cadrul expoziției universale de la Paris din 1900, Lucia Romanescu a prezentat un raport cu privire la cantinele școlare, în care excludea gratuitatea hranei, deși multe alte cantine din țară o practicau, pentru simplul motiv că nu dorea să facă din această instituție doar una de asistență socială, ci și de prevedere și de moralizare (*Anuarul Ziarului Patria*, 1906: 163-164). Săracul nu trebuia să considere că prin natura situației sale se cuvine să fie ajutat și, totodată, nu se dorea să fie atinsă demnitatea omului, și acest gest al gratuității trebuia restrâns doar la persoanele infirme, foarte înaintate în vârstă și care, cu adevărat, se găseau în imposibilitatea de a mai muncii. Chiar Spiru Haret, ministru al Instrucțiunii publice, a militat împotriva acestei gratuități. Principiul călăuzitor era acela că, copilul trebuie să învețe că nimic nu se obține fără un minim de efort și că trebuie să muncească pentru a putea trăi („Gazeta Transilvaniei”, 13 martie 1912: 3). Raportul a fost considerat ca desiderat internațional și a fost votat ca atare în ședința plenară a Congresului, la 4 august 1900.

Importanța rolului deținut de Societatea „Ospătăria școlară” este amintită și cu ocazia împlinirii a 40 de ani de existență, eveniment desfășurat în localul societății din str. Buzești, la nr. 46, la 9 decembrie 1939, când președinta acesteia, Maria col. Budeanu prezenta o dare de seamă asupra activității anului 1938—1939, prilej cu care a arătat și opera de asistență socială împlinită de societate („Universul”, 10 decembrie 1939: 5). În 1939, continua să-și îndeplinească activitatea pentru care fusese creată. Cantina de lângă școala Obedeanu, având local propriu, acorda hrană unui număr de 125 de copii, elevi proveniți de la școlile primare: Obedeanu, Madona Dudu – băieți și fete, Traian și Școala nr. 10. Cantina funcționa fără ajutorul oficialităților, fiind vizitată de rezidentul regal, Dinu Simian, și generalul C. Vasiliu („Universul”, 27 noiembrie 1939: 5).

Pe lângă cantinele școlare, doamnele din comitet și-au extins ajutorul și către oamenii străzii, constituind o altă cantină, militându-se pe lângă cerșetori ca în

schimbul banului fizic să primească un bon pe baza căruia să obțină o masă caldă la cantină și să nu-l cheltuiască pe băutură cum obișnuiau, în general, și chiar obișnuiesc să facă cerșetorii. „Milostenia noastră încurajează adeseori vițiul, în loc să ajute neputința” (*Dare de seamă asupra mersului societății „Ospătăria școlară”, 1910: 8; „Gazeta Transilvaniei”, 11 martie 1912: 2-3).*

Recunoaștere juridică

În 1899, Societatea „Ospătăria școalelor” a cerut să i se recunoască calitatea de persoană morală, motiv pentru care a depus un proiect de lege în Cameră („Voința Națională”, 24 februarie 1899: 3). Pe 4 decembrie 1901 a fost recunoscută ca persoană morală. În 1923, la 25 iunie, societatea ospătăria școlară primea personalitate juridică („Dimineața”, 06 iulie 1923: p. 3; „Presă”, 27 iunie 1923: 3).

Cum erau obținute fondurile necesare susținerii acestor cantine?

Un rol important revenea membrilor societății care cotizau lunar cu o sumă stabilită. Cotizația lunară a fiecărei membre a fost stabilită la început la suma de 2 lei/lună și 1 leu la înscriere. Alte surse erau donațiile, sumele câștigate din vânzarea bonurilor a câte 10 bani, subvenții ale diferitelor instituții din oraș (aici erau puse cutii speciale pentru donații) și veniturile obținute din organizarea a diferite expoziții (la intervale mici de timp), serbări, loterii, și alte manifestări culturale publice care să-i sporească câștigurile. Încă din anul înființării, s-a constituit un fond de rezervă în valoare de 4.300 lei, sumă depusă în casa Primăriei, în contul destinat cantinelor. Primăria prevedea în bugetul său anual câte o sumă destinată societății: 1.000 de lei (1901) sau 1.500 de lei (1902). Diferite sume de bani au fost prevăzute în bugetul Școlii Trișcu (1.500 de lei), în bugetele bisericilor Madona Dudu și Sf. Ilie (câte 500 de lei) („Gazeta Transilvaniei”, 01 ianuarie 1903: 2). Pentru perioada 15 februarie 1899 - 1 noiembrie 1901, veniturile Societății «Ospătăria școlară» din cotizații, subscripții și rezultatul unui bal au fost de 10.151 de lei. Din acești bani, 1.346 de lei au fost cheltuiți cu organizarea cantinei de la școala Trișcu („Voința Națională”, 28 noiembrie 1901: 3). Serbarea dată în seara de 29 decembrie 1901, cu un beneficiu net de 1.540 de lei, cât și expoziția de obiecte casnice, organizată de comitetul societății, cu un beneficiu de 1.671 de lei, au completat veniturile deja existente („Voința Națională”, 20 februarie 1902: 2).

În 1903, Ministerul de Instrucție transmitea către directorii școlilor primare din Craiova, o circulară prin care le solicita acestora susținerea Societății „Ospătăria școlară” din oraș („Universul”, 26 noiembrie 1903: 3). În 1908, Primăria orașului a cumpărat de la „Ospătăria școlară” 2.000 de bonuri de hrană, pentru a le oferi gratis elevilor săraci („Universul”, 17 noiembrie 1908: 4) și a donat societății suma de 1.000 de lei („Universul”, 24 octombrie 1908: 6). În anul 1909, din conferințe, cotizații, donații, loterii etc. s-au încasat 16.670,45 de lei (6.647,82 de lei au fost cheltuiți iar banii rămași s-au adăugat la fondul de rezervă). Numai Maria N. T. Popp a donat în anul respectiv suma de 1.000 de lei (Ciocârdia, 1909: 2).

În 1909, Lucia Romanescu, a cerut Primăriei să înscrie în bugetul anului viitor suma de 1.000 de lei pentru ajutorul Societății („Universul”, 13 februarie 1909: 5). Subvenții erau acordate an de an și de instituția Prefecturii (SJAN, Dolj, fond Prefectura județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 222/1906: 3).

În perioada 1909-1910, excedentul era de 2.038,97 de lei, bani proveniți din organizarea: pomului de crăciun – 106,30 de lei; donații pentru clădiri de cantine – 700 de lei; subvenții – 2.600 de lei; donații – 218 lei, bonuri de masă – 1.813,80 de lei, dobânzi- 134,15 lei, cupoane – 1.717,77 lei și cotizații – 2.507 lei (*Lui Spiru C. Haret „Ale tale dintru ale tale”: la împlinirea celor 60 de ani*, 1911: 887).

În 1914, „Ospătăria școlară” a adresat un apel tuturor celor cu dare de mână, rugându-i să ofere și ajutoare în natură: fasole, cartofi, varză etc., menționându-se faptul că numărul copiilor care mănâncă zilnic la cantine crește, iar veniturile societății nu sunt suficiente pentru a satisface cererile („Universul”, 10 octombrie 1914: 5). Potrivit dării de seamă realizată pe anul 1914, numai la cantina de la școala Obedeauu au fost servite 64.580 de porții într-o perioadă de numai două luni. Cheltuielile au fost considerabile deoarece cantina a fost construită pe spezele societății („Universul”, 22 noiembrie 1914: 2).

În sala Teatrului Național, la inițiativa Luciei Romanescu și a doamnelor membre au fost susținute conferințe de către erudiți ai poporului român din perioada interbelică, precum: Barbu Delavrancea (la 24 aprilie 1906.), tratând despre „Geniu și poezie populară” („Gazeta Transilvaniei”, 02 mai 1906: 3); profesor Tzigara-Samurcaș (17 februarie 1908), conferențiind despre „Tezaurul artistic al Olteniei”, zi în care s-a organizat și o loterie, ocazie cu care s-au câștigat mai multe obiecte: un serviciu de lavoar, un ceas de aur pentru bărbat, un ceas de aur pentru damă, un vas pentru flori, un serviciu de ceai, o pungă de argint pentru damă, douăsprezece pachete de ceai, oglindă, o cană de apă, șase linguri de argint, o păpușă și o față de masă, toate în valoare de 1.349 de lei. La acest eveniment au participat, alături de doamnele din comitet: Emma Theodorian (președintă), Maria Manea, Maria Chițu și Ecaterina Petreanu (vicepreședinte), Maria Arnold și Alexandrina Piperescu, (secretare), și Lucia Romanescu și Elena Măldărescu (casieră) și câteva dintre notabilitățile orașului: primarul Ciocazan, prefectul Vercescu și primprocurorul Neațu („Dimineața”, 19 februarie 1908: 1; „Neamul Românesc”, 22 februarie 1908: 363).

O tombolă a fost organizată și în seara zilei de 10 ianuarie 1909, când a fost organizat un bal, dat în sala Teatrului Național din oraș, care marca 10 ani de funcționare. Lucia Romanescu, casieră în perioada respectivă, menționa că seara fusese un succes, încasările fiind în valoare de 3.847,40 de lei, sumă din care scăzând cheltuielile de 1.128,75 de lei, rezulta un profit net de 2.718,65 de lei. Se vehicula informația că numai loteria produsese suma de 1.973 de lei, și că printre obiectele vândute la loterie, lucrate și pictate în mare parte de doamnele și domnișoarele din elita craioveană, era și un superb cofret pictat și dăruit de Principesa Maria („Viitorul”, 30 decembrie 1908: 3; „Voința Națională”, februarie 1909: 3).

Evenimentul a fost prezentat în ziarul *Neamul Românesc*, autorul articolului făcând elogiul efortului doamnelor din societatea caritabilă dar și critica subtilă a neimplicării celor din elita societății: „«Ospătăria școlară» și-a serbat, printr'un bal, destinat tot pentru mărirea fondului, zece ani de viață neîntreruptă și folositoare. Serbarea, deschisă prin conferința inteligentă și modestă a d-nei Adina E. Bănescu, a avut un tablou al unei șezători țărănești de toată frumuseța. Liga ar putea să și-l însușească la serbarea ei și, dacă va fi cu puțință, să-l transforme într'o adevărată șezătoare țărănească. Să vadă boierii cel puțin pe scenă pe țărani cu nevestele și copiii lor! Din elită n'au venit decât aceia cari erau, prin anumite situații administrative, oarecum obligați. Publicul cel mare l-au format cei mai mărunți din elită. D-na Lucia Romanescu, îmbrăcată într'un costum românesc din Ținuturile muntoase, a avut frumoasa idee ca, la danțul cu care se încheie balurile, așa-numitul cotidion, «surprizele» cele mai multe să fie obiecte românești, executate de atelierul «Roiul», în locul caraghiozlicurilor nemțești, ungurești sau franțuzești, au figurat obiecte folositoare și obiecte românești” (*„Neamul Românesc”*, 04 februarie 1909: 180).

În perioada sărbătorilor de iarnă, era împodobit un brad de Crăciun „cu ceea ce se adună din prisosul copiilor de bogătași”, și, astfel, un număr însemnat de elevi, între 500 și 600 de copii săraci primeau în dar, de Sărbătoarea Nașterii Domnului, câte un cadou. În general, se ofereau obiecte necesare la școală, jucării, dulciuri (săculeți cu migdale, cu curmale, cozonac, bomboane) și articole vestimentare. În anul 1908, beneficiari ai unor astfel de cadouri au fost 290 de fete și 250 de băieți (Ciocârdia, *Universul*, 03 martie 1909: 2).

În ziua de 23 martie 1930, la Cercul militar, Societatea „Ospătăria Școlară” a organizat un matineu dansant, banii obținuți fiind utilizați în folosul căminelor și cantinelor din localitate (*„Universul”*, 22 martie 1930: 8).

Casa regală s-a implicat, de asemenea, în susținerea acestei societăți. Regina Elisabeta și principesa Maria au oferit diverse lucruri pentru a fi expuse în cadrul expozițiilor sau pentru loteriile societății. Unele lucruri au fost confecționate chiar de mâna acestora, cunoscută fiind creativitatea celor două fețe regale. Lucia Romanescu, într-un discurs ținut cu ocazia organizării vizitei Regelui la Școala Trișcu din Craiova, declara că a fost sfătuită de Regină ca „oriunde va fi să caute a lucra pentru copiii, cari au trebuință de ajutorul nostru” (*„Gazeta Transilvaniei”*, 13 martie 1912: 3).

O atenție deosebită a fost acordată de către organizatorii Societății „Ospătăria școlară” expozițiilor. Ele erau organizate, în perioada de început, destul de des, aproape anul. Prima despre care avem informații este cea deschisă la 29 decembrie 1901, într-o sală de pe Calea Unirii, a „maestrilor din Craiova”. Nu există foarte multe informații, știm doar că a fost organizată din inițiativa Luciei Romanescu și că a avut un caracter filantropic. Următoarea expoziție s-a deschis la 5 mai 1902, în sălile pavilionului construit de E. Redont în Parcul Bibescu, și a fost o expoziție de artă. Nu cunoaștem cine și ce a expus; știm doar că marele politician local, N. N. Popp, posesorul uneia dintre cele mai importante colecții de artă din oraș, a fost menționat, de presa vremii, ca fiind cumpărător al unui tablou expus (Rezeanu, 1984: 44). Tot în 1902 este menționată

expoziția de artă națională care își dorea să contribuie, prin piesele expuse (broderii și țesături naționale), la dezvoltarea industriei casnice naționale. O categorie importantă de vizitatori au reprezentat-o elevele școlilor primare și secundare din oraș. O altă expoziție de artă și industrie națională a fost realizată în anul 1907, la sediul societății, tema principală constituind-o observarea și înțelegerea realizării mătăsii, fiind expuse diferite faze ale acestei industrii. A fost cadrul propice pentru elevele școlilor profesionale de a cunoaște și a se familiariza cu stofele și țesăturile naționale.

Expoziția istorică de antichități (1903/1904) a fost una dintre cele mai mediatizate dintre cele organizate de această societate, foarte multe periodice din perioada respectivă acordându-i coloane întregi, fiind descrisă cu lux de amănunte, fapt care ne permite să facem o reconstituire completă a pieselor expuse și a atmosferei care a dominat perioada de timp în care s-a extins. A fost organizată în pragul sărbătorilor de iarnă, în localul Minerva, și cuprindea mai multe secțiuni: obiecte care aparținuseră lui Tudor Vladimirescu, armele generalului Solomon, bibiluri vechi (lucruri migăloase - dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu colțișori – aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii), obiecte de cult, obiecte vechi familiare. Cum scopul expoziției era acela de a crește fondurile societății, intrarea era, firesc, contra cost, suma fiind destul de „neînsemnată” spunea autorul articolului din ziarul „Adevărul”. Aceeași sursă prezintă modul în care erau expuse exponatele „sunt aranjate cu gust, căci modul lor de plasare este o excelentă indicațiune de chipul cum ar putea cineva să-și înfrumusețeze interiorul casei după valoarea obiectului”. În mijlocul expoziției era plasat un cazan foarte vechi, „aparținând d-șoarei Vasiliu, așezat pe o ladă acoperită cu un frumos șal. În lăuntru e pusă o plantă, așezată așa încît totul formează o decorațiune măreață”. În imediata apropiere se găseau obiectele care avuseseră legătură sau proveneau din perioada lui Tudor Vladimirescu: un pupitru de alamă vechi pe care era amplasată o gravură luată după un portret al celui din biserica Crețești, iar la spatele gravurei, pe un pedestal, bustul și steagul eroului de la 1821. Sub ele se găsea un autograf al viteazului oltean. În fața grupului de exponate dedicate lui Vladimirescu, se afla o piramidă de arme vechi, încrustate cu sif, aur și argint, ce aparținuseră generalului Solomon, „al cărui splendid portret este unul dintre cele mai interesante și care aparține colecției d-rei Opran” și completa perfect de bine o altă colecție aranjată cu mult gust în care se regăseau: un pumnal care aparținuse șefului răzvrătiților circazieni, Șamil, și o tabacheră de aur a lui Constantin Ipsilante.

Numismatica era, de asemenea, bine reprezentată prin monede de aur, argint și aramă, care aparținuseră dacilor și domnitorilor Vladislav, Basarab și Mircea și care – se spunea - „ar face față oricărui muzeu”.

Printre obiectele expuse se mai afla o colecție veche de tablouri, în cea mai mare parte opere ale talentatului pictor Aman, precum și ale altor maeștri ai pensulei. „Într'un costum de spătar bătrânul Anwa, tatăl artistului, redat, cu multă măiestrie pe o pânză, ne amintește costumele secolului trecut, dându-ne în acelaș timp o idee de valoarea celui ce l-a făcut; un tablou care o reprezenta pe prima soție a lui Aman, tatăl pictorului Aman, și pe care îl oferise spre expunere aceeași domnă Culcer. Pictura era

descrișă ca fiind una „interesantă” în care se remarcău „cele mai mici detalii de îmbrăcăminte și bijuteriile bogate obișnuite pe acele vremuri ... admirabil executate”. În expoziție figurau, totodată, portretele lui Constantin Lazaro și Iordache Otetelișanu, fondatorii celei de a doua școli de fete în România; câte o pagină istorică dedicată strămoșilor primarului Nicolae Romanescu: Constantin Romanescu, fost secretar al guvernului provizoriu și membru al guvernului de 12 de la 1848, exilat cu alți revoluționari de frunte, care a luat parte activă la mișcarea politică din Craiova (1857) și a făcut parte din Constituantă (1866); Petre Romanescu, participant activ în revoluția de la 1848, căruia, pentru ajutorul oferit capilor revoluționari din Oltenia, i-a fost bătută o medalie de argint; un Callimachi de la 1519, în care se fac elogiile lui Vlad Dracul, exemplar care nu se mai găsea nici în biblioteca Academiei; volume vechi - adevărate documente ale artei tipografice: un Robert Stephanus (1503), un Dante (din prima tipărire), un Aldin (1566), un Plautiu (1591), Epistolele lui Cicerone (1548), un Gryphus (1554), 6 volume Elzevir (1633), alte tipărituri din 1503, *Istoria bisericilor din Transilvania*, Frankfurt (1604), o carte care a aparținut lui Napoleon al III-lea, un Virgiliu de la 1791 din exemplarele Luvrului, o ediție princeps de la 1588 din scrierile lui Montaigne, o colecție de cărți ale mănăstirii de la Brădești cu legătură foarte rară „l'évêque”, etc. Erau expuse și obiecte rare, precum: cești care au aparținut lui Ludovic Filip, o frescă provenită de la orașul Pompei, vase în diferite stiluri, ș. a.

În clasa obiectelor de cult erau prezentate publicului: iconostasul prințului Bibescu, fresce din secolul al XVIII-lea, unele aparținând mănăstirii Brădești, ridicată în timpul lui Matei Basarab de către Barbu Brădescu, un dulap plin cu icoane, tablouri de mare valoare cu teme bisericești, ce aparțineau d-nelor Chițu, Romanescu, Georgescu, Dancov, Vasiliu, Zavarov și Gigurtu, și care ofereau „un farmec deosebit expoziției”.

Cusăturile migăloase (bibilurile) vechi erau expuse în vitrine, ele constituind „cea mai interesantă podoabă a costumelor femeiești”. „Acele bibiluri lucrate de mână sînt atît de fin executate, culorile lor sînt atît de bine combinate încît putem judeca de pe ele cît gust aveau femeile din timpul lor”. Colecția aceasta aparținea d-lui general Cica. O bogată colecție de țesături din secolul XVIII și XIX reprezenta gustul cu care femeia română era înzestrată.

O altă parte a salonului era amenajată ca o cameră în miniatură aparținând secolelor anterioare, cuprinzând obiecte necesare dotării unui camere și accesorii de îmbrăcăminte: canapea, ladă, pendul (ceas), rochii aparținând d-nelor căpitan Costescu, Moscu, Romanescu, o toaletă din colecția d-rei Atanasescu, un covor din colecția d-nei Manea, configurând traiul simplu al strămoșilor noștri, având în vedere timpurile instabile pe care le traversaseră și care, de multe ori, îi obligau să-și părăsească căminele. Acestea erau completate cu obiecte familiare aparținând strămoșilor, precum: ceasuri, argintărie, cercei, bucle de centură, peceti, obiecte mici întrebuințate în diferite momente ale vieții, două policandre frumoase, o statuie de bronz, vase în diferite stiluri și din diverse perioade, o bicicletă cu roți de lemn din anul 1886, acte și diplome vechi: un act arăbesc de la 1813 în care se vorbea despre România, hrisoave de ale lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu.

De asemenea, în cadrul expoziției au fost expuse și obiecte realizate sau aparținând familiei regale: o plăpămioară lucrată de Regină pentru Principele Carol, atrăgea atenția prin modul în care era lucrată dar și prin mesajul cusut pe ea. „Pe un fond de mătase roșe o garnitură de broderie artistic executată, formează acest obiect de preț. În mijloc, brodat, se citesc cuvintele: Nani, Nani, Bobocel. Iar de jur împrejur la distanțe egale: Cuminte, viteaz, frumos, harnic, darnic, simpatic, cuvinte ce rees dintr'o măiastră împletitură de mătase”. Din partea Regelui au fost primite două mari tablouri făcute de celebrul pictor Schoenberg: «Lupta de la Plevna» și «Primul tun». Lucillus.

Expoziția a fost, așadar, extrem de importantă atât din punct de vedere cultural, prin însemnata valoare istorică a obiectelor expuse, cât și prin scopul filantropic pe care l-a generat („Adevărul”, 13 ianuarie 1904: 4; „Adevărul. Ediția de dimineață”, 15 ianuarie 1904: 1; „Universul”, 07 ianuarie 1904: 1).

Autorul articolului din „Adevărul” declara că ar trebui să fie suficient spus numai scopul expoziției, „pentru ca lumea dornică de a face binele să se grăbească a o vizita”. Referindu-se la expoziția din 1904 de la Minerva, în „Gazeta Transilvaniei” se scria că: „N'am rămas școlar în Craiova, care să nu fi vizitat espozițiunea din sala Minerva, unde se putea învăța cea mai frumoasă lecție de istorie, unde se puteau vedea resturile de vitejie ale trecutului nostru oltenesc, unde s'a făurit una din verigele, cari trebuie să lege trecutul nostru istoric de viitorul nostru, care nu poate fi al nostru fără cunoașterea trecutului; acolo, tineri și bătrâni, săraci și bogați, timp de două luni și-au dat întâlnire, animați de aceleași simțeminte pioase cătră trecutul nostru, și de solidaritatea pentru viitorul nostru” („Gazeta Transilvaniei”, 11 martie 1912: 3).

În cadrul expoziției „Ospătăriei școlare” din anul 1906, au fost prezentate produse ale Școlii de sericicultură înființată de M. S. Regina, stofe de mătase admirabil executate (mătase care nu provenea din străinătate) având rolul de conștientizare a publicului că se poate produce mătasea și la noi în țară, iar cu sumele achitate pentru aducerea acesteia din străinătate să se deschidă noi locuri de muncă. Lângă ele erau aranjate exemplare de industrie veche, cu caracter național; de olărie, foarte bine realizate din punctul de vedere al culorilor, al formei și al decorațiilor; stofe „de cea mai mare fineță” făcute la Plătărești; obiecte de pielărie, executate în penitenciare și montate cu cel mai mare gust; o colecție de perii, executate în modul cel mai bun și elegant, tot în penitenciare; velințe cu colorit foarte frumos și cu desene foarte interesante, durabile; covoare cu interesante desene. Mai toți pereții expoziției, erau acoperiți cu covoare frumoase și fotografii ce prezentau covoare, primite de la casa artelor (Călugăreanu, 1907: 2).

La expoziția din 1906, de la București, Societatea a obținut medalia de aur „pentru buna ei organizare”. Medalie de aur a obținut și fondatoarea ei, Lucia Romanescu care a mai primit din partea Regelui medalia „Răsplata muncii”, pentru serviciile aduse învățământului public („Gazeta Transilvaniei”, 13 martie 1912: 3).

Probabil că s-a continuat și în anii următori cu organizarea altor expoziții, însă informațiile lipsesc. Facem un salt în timp și vorbim despre realizarea unei alte

expoziții în anul 1941, în timpul președinției Mariei col. Budeanu, pentru care avem material informativ. Maria Budeanu și Elena Cănciulescu au deschis o expoziție plastică în sala „Cercului profesorilor” din str. Unirii, nr. 72, la etaj, unde au fost expuse peste 130 de pânze, majoritatea abordând următoarele teme: flori, portrete, interioare de biserici, peisaje din parcul Bibescu, natură moartă etc. Expoziția era deschisă de la începutul anului până la 16 ianuarie, fiind vizitată zilnic de un public select, amator de artă („Universul”, 03 ianuarie 1941: 8).

Exemplul oferit de societatea înființată de Lucia Romanescu a fost preluat și de către alte doamne din elita societății craiovene. Amintim în acest sens ospătăria școlară deschisă la școala israelito-română din localitate, oferind masa zilnică unui număr de 75 de copii săraci care frecventau școala. Inițiativa a aparținut baronesei de Hirsch, în 1920, care dăruia anual suma de 1.000 de lei, restul banilor provenind de la „Societatea damelor israelite” sub patronajul căreia se afla și ospătăria („Adevărul”, 23 octombrie 1898: 2).

În concluzie, așa cum era organizată în Craiova, Societatea „Cantinelor școlare” a fost privită ca: instituțiune de binefacere (care nu dorea să întrețină cerșetoria ci să ofere un ajutor celor nevoiași); ca o anexă a școlii primare (hrana oferită îi ajuta și din punct de vedere intelectual pentru că, fiind bine hrăniți, se puteau mobiliza mult mai ușor să participe la activitățile intelectuale iar frecvența la cursuri era ridicată) dar și ca instituție de cultură națională prin promovarea artei și industriei românești, și, factorul cel mai important îl constituia dezvoltarea sentimentului de solidaritate între toate clasele societății. Cantinele au jucat și rol educativ, prin faptul că strângeau la un loc copii din toate zonele, permițându-le să se cunoască între ei și să socialize, să lege prietenii iar prin evenimentele pe care le organizau (serbări, expoziții, conferințe), se urmărea „dezvoltarea interesului pentru arta românească precum și sentimentul de solidaritate națională”. Este un exemplu de dorință, implicare, dedicare, frământare și realizare al unui grup de doamne din înalta societate craioveană care a ales să-și îndrepte atenția spre cel aflat în nevoie decât să ducă grija toaletelor și să cadă în patima jocului de cărți. În acest efort de într-ajutorare întâlnim, alături de doamnele prezentate mai sus, și alte categorii sociale, inclusiv comercianții din oraș care s-au implicat în procesul de susținere al acestui proiect, oferind diferite articole pentru dotarea cantinelor școlare.

BIBLIOGRAFIE

- Anuarul Ziarului Patria* (1906), an I, Craiova, 163-164.
- Ciocârdia, N. (4 martie 1909), Ospătăria școlară din Craiova, *Universul*, an 27, nr. 61, 2.
- Călugăreanu, A. (3 martie 1907), Expoziția societății «Ospătăria Școlară». *Voința Națională*, an 24, nr. 6532, 2.
- Dan, I.P., (15 octombrie 1989) *Bustul monumental al Doamnei Stanca din Făgăraș* în „Telegraful Român”, an 137, nr. 39-40, 1.

- Dare de seamă asupra mersului societății „Ospătaria școlară”, rostită în seara de 10 Ianuarie 1910, cu ocaziunea aniversării a zecea a ei (1910), Craiova, 8.*
- Lui Spiru C. Haret „Ale tale dintru ale tale”: la împlinirea celor 60 de ani (1911), București, 887.*
- Mitu, N.M. (2024), Doamne craiovene din înalta societate implicate în activitatea filantropică. Țara Bârsei. Revistă de cultură, Brașov, 449-451.*
- Rezeanu, P. (1984), Expozițiile oglină a vieții artistice a Craiovei între anii 1900-1916. Revista Muzeelor și Monumentelor, an 21, nr. 8, 44.*
- Romanescu, N. N. (2020), Trei generații. 1848-1983. Ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Vitruviu.*
- Adevărul, an 11, nr. 3330, 23 octombrie 1898.*
- Adevărul, an 15, nr. 4481, 20 ianuarie 1902.*
- Adevărul, an 17, nr. 5190, 13 ianuarie 1904.*
- Adevărul. Ediția de dimineață, an 17, nr. 5192, 15 ianuarie 1904.*
- Dimineața, an 5, nr. 1440, 19 februarie 1908.*
- Dimineața, an 20, nr. 5985, 06 iulie 1923.*
- Gazeta de Sud, an 16, nr. 4642, 22 mai 2010.*
- Gazeta Transilvaniei, an 66, nr. 1, 01 ianuarie 1903.*
- Gazeta Transilvaniei, an 69, nr. 96, 2 mai 1906.*
- Gazeta Transilvaniei, an 75, nr. 57, 11 martie 1912;*
- Gazeta Transilvaniei, an 75, nr. 58, 13 martie 1912.*
- Neamul Românesc, an 3, nr. 23, 22 februarie 1908.*
- Neamul Românesc, an 4, nr. 11, 04 februarie 1909.*
- Monitorul Oficial, partea 1, nr. 154, 08 iulie 1933.*
- Presa, an 1, nr. 100, 27 iunie 1923.*
- Romanulu, an 21, 18 noiembrie 1877.*
- Universul, an 21, nr. 325, 26 noiembrie 1903.*
- Universul, an 22, nr. 6, 07 ianuarie 1904.*
- Universul, an 26, nr. 317, 17 noiembrie 1908.*
- Universul, an 26, nr. 293, 24 octombrie 1908.*
- Universul, an 27, nr. 42, 13 februarie 1909.*
- Universul, Anul 29, nr. 26 din 28 ianuarie 1911.*
- Universul, an 32, nr. 279, 10 octombrie 1914.*
- Universul, an 32, nr. 322, 22 noiembrie 1914.*
- Universul, an 48, nr. 66, 22 martie 1930.*
- Universul, an. 56, nr. 339, 10 decembrie 1939.*
- Universul, an 56, nr. 326, 27 noiembrie 1939.*
- Universul, an 58, nr. 2, 03 ianuarie 1941.*
- Viitorul, an 2, nr. 409, 30 decembrie 1908.*
- Voința Națională, an 16, nr. 4224, 24 februarie 1899.*
- Voința Națională, an 18, nr. 5022, 28 noiembrie 1901.*
- Voința Națională, an 19, nr. 5085, 20 februarie 1902.*
- Voința Națională, an 26, nr. 7102, 25 februarie 1909.*

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, Fond Prefectura județului Dolj.
Serviciul Administrativ, dosar nr. 222/1906.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, Fond Familial Vorvoreanu, dosar. nr.
341: 3, 4.